

Sòria (esquerra) i Castelló (dreta) són la cara i la creu de la crisi; l'una ha estat la millor a l'hora de resistir el daltabaix econòmic; l'altra ha estat la més vulnerable.

Declivi mediterrani; capgirament peninsular

Un grup d'investigadors del CSIC han analitzat l'evolució d'Espanya, per territoris, a través de 15 indicadors en el període de 2006 a 2013. La conclusió és contundent: l'arc mediterrani és el gran perdedor, enfront d'una façana atlàntica que ha resistit més bé els embats de la crisi.

Ara que la crisi comença a escampar és bon moment per fer inventari, prendre consciència de què ha perdut cadascú durant aquest temps de calamitats i saber de quin lloc d'eixida arranxa cadascú en aquesta nova etapa. Un grup d'investigadors del CSIC (Consell Superior d'Investigacions Científiques) s'han posat mans a l'obra i acaben de publicar el llibre *Atlas de la crisis* (editorial Tirant lo Blanch), un estudi on, a través de 15 indicadors, es detalla quin ha estat l'impacte de la recessió econòmica

en cadascuna de les províncies que conformen l'Estat espanyol. El resultat és un mapa on els territoris de l'arc mediterrani apareixen com els més perjudicats —els perdedors, en diuen els autors de l'estudi— enfront d'uns territoris de la zona occidental que han resistit més bé. Catalunya, País Valencià, les illes Balears, Múrcia i Andalusia emergeixen, en el mapa, com els aneguts lletjos d'aquest període de turbulències. La diferència entre una banda i l'altra de la Península és tan gran que els autors fins i tot apunten a

l'emergència d'una nova cartografia. Segons els experts, des de 2007, s'ha produït un "capgirament (...) en perjudici de la meitat oriental de la Península i Balears", uns territoris que "en conjunt es van mostrar prou més vulnerables que els territoris de la meitat occidental". "Una diagonal imaginària traçada entre Huelva i Pamplona si no fa identificaria, de manera simplista però expressiva, aquesta divisòria", argumenten. Mentre els territoris de la façana atlàntica resisteixen, els de la vessant mediterrània llangueixen.

Atlas de la crisis és un estudi especialment clarificador per diverses raons. La primera, perquè analitza l'evolució en el període que va de 2006 a 2013. Això permet discernir millor quina ha estat l'empremta deixada per la crisi alhora que permet obviar les inèrcies que arrossegueu cadascun dels territoris. La segona, perquè les conclusions són el resultat de 15 indicadors on s'inclouen aspectes econòmics, laborals, socials, demogràfics i immobiliaris. S'han avaluat aspectes tan diversos com el nombre d'empreses, execucions hipotecàries, manifestacions, taxa d'emancipació, beneficiaris per prestacions de desocupació, exportacions i un llarg etcètera. *Atlas de la crisis* és, en opinió del catedràtic de geografia de la Universitat de València Joan Romero, "una aportació fonamental" a l'estudi científic de la crisi. "En el context globalitzat hi ha re-

L'oasi basc

Catorze dels 50 municipis més vulnerables a la crisi en el període 2006-2013 pertanyen al Principat; setze dels 50 que més bé han resistit a la crisi són bascos. Guipúscoa i Biscaia se situen entre els deus territoris que menys han patit a causa de la recessió. El primer és, de fet, el territori que més bé l'ha sortejada. *Atlas de la crisis* ve a confirmar i posar xifres a allò que és *vox populi*: que, pel seu model productiu, Euskadi ha transitat per la crisi amb molta més perícia que no la resta de territoris de l'Estat. Aquesta comunitat autònoma “va mantenir una indústria renovada i certa capacitat exportadora, base per localitzar serveis empresarials avançats que afavoreixen la innovació i generen llocs de treball de més qualitat”, expliquen en *Atlas de la crisis*. En l'actualitat el pes del sector industrial a Euskadi supera la mitjana espanyola en més de sis punts (24% front a un 17,6%). Les diferències s'amplien si es comparen els nivells d'inversió en I+D+I. La mitjana espanyola és de l'1,24%, quan a Euskadi és de l'1,99%, només tres dècimes inferior a la mitjana europea. Tot plegat s'ha deixat notar en les xifres d'atur: ha tingut un 10% menys de desocupats que la resta d'Espanya.

gions perdedores i guanyadores”, sosté i el llibre contribueix a identificar-les “en l'escala espanyola”. “Que la façana mediterrània ha perdut peu ja ho hem advertit alguns de fa un temps. *Atlas de la crisis* posa xifres a aquesta impressió”, assegura. L'estudi contempla “una dimensió territorial que fins ara no s'havia tingut en compte”, explica el demògraf Ricardo Méndez, director de l'Institut d'Economia, Geografia i Demografia, depenent del CSIC. Méndez és, junt amb Luis D. Abad i Carlos Echaves, coautor de l'*Atlas de la crisis*. Tots tres, en la seua condició de *metges* socials han sotmès a una revisió mèdica

un malalt que es va enfiar de totxo i ciment.

Vulnerables vs. resistents. Castelló és el territori que presenta un diagnòstic més delicat. Les comarques del nord del País Valencià tenen el dubtós honor (vegeu gràfic) d'encapçalar la llista dels territoris més malmetos. Una xifra ho il·lustra: entre 2006 i 2013 l'atur va incrementar-se d'un 306,74%. En un índex de vulnerabilitat que va del -2 al 2 (on el 2 és l'indica-

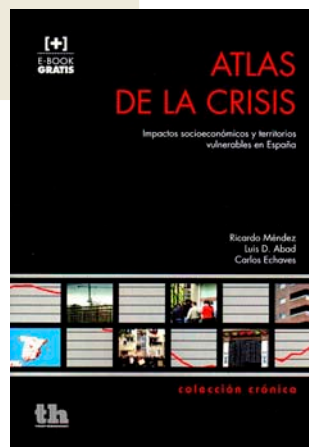
dor per als territoris més perjudicats), Castelló registra un 1,27. València ocupa el tercer lloc, empatat amb Múrcia, amb un 1,07. Més enllà dels casos puntuals, un visionat generalitzat de la taula de vulnerabilitat posa de manifest el declivi de l'eix mediterrani: tots els territoris que formen els Països Catalans figuren en la franja de la vulnerabilitat alta o molt alta. De fet, set de les 10 províncies que més malparades parades ixen d'aquesta radiografia pertanyen als Països Catalans.

La cosa no va molt millor si es baixa a l'escala local. *Atlas de la crisis* analitza la vulnerabilitat dels municipis de més de 20.000 habitants i el resultat és, també en aquest àmbit, inapel·lable: 31 dels 50 pobles amb un índex de vulnerabilitat més alts pertanyen als Països Catalans. D'aquests 31, 16 pertanyen al País Valencià (per ordre de vulnerabilitat: Vall d'Uixó, Benicarló, Calp, Oriola, Vila-real, Xirivella, Xàbia, Vinaròs, Dénia, Novelda, Torrevella, Borriana, Castelló de la Plana, Aldaia, Alfafar i Lliria); 14 al Principat (el Vendrell, Calafell, Cornellà de Llobregat, Rubí, Santa Coloma de Gramenet, Vilanova i la Geltrú, Blanes, Granollers, Martorell, Montcada i Reixach, Pineda de Mar, Ripollet, Sant Vicenç dels Horts i Vic); i un a les Illes (Maó).

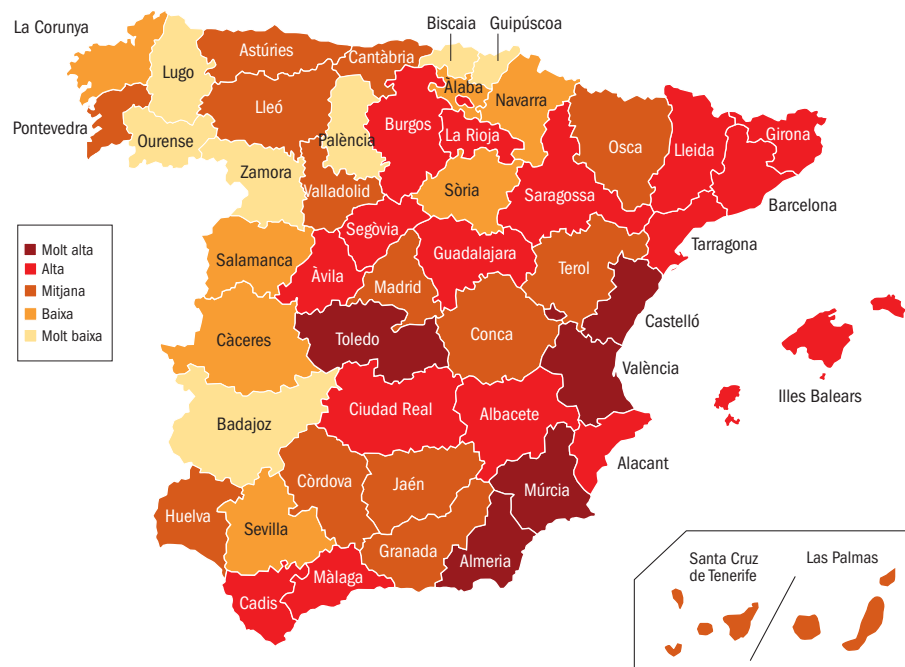
Per contra, són els territoris de l'oest peninsular i de la façana atlàntica els que presenten un diagnòstic més favorable.

País Basc a banda (vegeu requadre adjunt), Sòria, Palència, Zamora, Badajoz, Ourense i Lugo ixen benparats d'aquesta anàlisi. I és en aquest punt que paga la pena aturar-se per analitzar en perspectiva històrica la importància de la cartografia resultant d'aquestes xifres. “El mapa que representa la vulnerabilitat de les economies provincials davant la crisi que va començar l'any 2007 sembla el negatiu del

que va resultar de la crisi del model de producció fordista de fa quatre dècades. D'aquella crisi el Mediterrani va eixir-ne molt més bé que no l'Atlàntic”, sosté Ricardo Méndez. Ara, diu, les tornes

Grau de vulnerabilitat davant la crisi

TERRITORIS MÉS VULNERABLES

Índex sintètic de vulnerabilitat

Castelló	1,27
Múrcia	1,07
València	1,07
Almeria	0,87
Toledo	0,87
Alacant	0,80
Barcelona	0,73
Màlaga	0,73
Tarragona	0,73
Lleida	0,67

TERRITORIS MENYS VULNERABLES

-0,53	Sòria
-0,60	Àlaba
-0,67	Melilla
-0,87	Biscaia
-0,93	Palència
-0,93	Zamora
-1,07	Badajoz
-1,07	Ourense
-1,13	Lugo
-1,20	Guipúscoa

Font: Atlas de la crisis. Impactos socioeconómicos y territorios vulnerables en España. Ed. Tirant Lo Blanch

han canviat i la recessió “ha provocat noves asimetries”.

Els autors d'*Atlas de la crisis* sostenen que aquesta davallada està íntimament vinculada amb un model econòmic que es va dedicar al monocultiu de l'urbanisme i el turisme residencial. “Mai com en aquest període el negoci del territori i la mercantilització de la ciutat havien assolit una dimensió comparable i tampoc mai la ressaca posterior no havia resultat tan aguda”, diu el llibre. A més totxo, més dolorosa ha estat la baixada als inferns. “La punxada de la bombolla va suposar la fallida del model de creixement seguit per la Comunitat Valenciana. Es va apostar de manera excessiva pel turisme residencial. Això es va veure agreujat pel fet que es va abandonar una indústria de sectors tradicionals que ja de partida tenia dificultats per competir”, argumenta Ricardo Méndez, qui opina que el model seguit a les Illes fou molt semblant al valencià. I el Principat? “La situació a Catalunya és un poc diferent perquè sobretot al voltant de la seua àrea metropolitana té una activitat intensiva en coneixement i cultura. Però si ens fixem en el País Basc, amb el qual comparteix un passat industrial, trobem que l'evolució ha

estat pitjor perquè també ha caigut en el parany immobiliari, tant a la costa com a les zones del Pirineu”.

Sense retorn? Dit això, cal preguntar-se fins a quin punt el llast d'aquesta crisi no sepultarà les possibilitats de desenvolupament presents i futures. El llibre mateix fa explícit que, “si es prolonga l'actual situació, pot sumir aquests territoris en una procés de declivi, tal com els va passar a certes

totxo, considera que el risc de caure una altra volta en el mateix parany està més o menys dissipat. “Fa una dècada alguns responsables polítics i les elits sòcio-econòmiques van optar pel camí més fàcil, que al final s'ha revelat com un camí intransitable. Era una senda que consistia en el fet de vendre el territori, en la construcció residencial i urbanística i devastar recursos naturals –diu–. I fer-ho a costa de propiciar la inatenció a altres sectors com la

Joan Romero: el model del totxo era “tan inconvenient com insostenible”

regions i ciutats després de crisis anteriors”. Ricardo Méndez considera que la clau per respondre aquesta pregunta rau en si “s'aposta o no per un model de creixement que siga equilibrat”. “Hi ha potencial de recuperació –diu–. Ara bé, si es replica l'esquema previ, anem cap a un futur de cicles econòmics molt curts que duren noves crisis. Això és pa per avui i fam per demà”. El catedràtic Joan Romero, que durant anys es va dedicar a predicar al desert a propòsit dels perills del model del

indústria, l'agricultura o el turisme de qualitat. Ara, un cop ha esclatat la bombolla, s'ha demostrat un model tan inconvenient com insostenible. Crec que ara hi ha més consciència en l'esfera cívica, econòmica i política que hem d'optar per models més equilibrats”. I hi afegeix: *Atlas de la crisis* és “l'argumentari que cal brandar si algú té la temptació de repetir els errors de la crisi”.

Violeta Tena